

*Задорожна О. М. к.п.н., викладач
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail: Zadoroschnao@ukr.net*

РОЛЬ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ У СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ПЕРЕКОНАНЬ ОСОБИСТОСТІ

Формування світоглядних переконань засобами природоохоронної діяльності пов'язане з внутрішніми стимулами, цінностями, які мають ціннісно-мотиваційну основу і є поштовхом до здійснення різних видів діяльності, в тому числі й природоохоронної. Це дає підстави до виділення ціннісного компонента в структурі світоглядних переконань, який характеризується ставленням особистості до навколишнього природного середовища на рівні сформованих ціннісних орієнтацій, ціннісне сприйняття довкілля.

Сприйняття природи, як зазначають дослідники В. Борейко, В. Бровдій, В. Вернадський, В. Гриньова, С. Ключка та ін., здійснюється крізь призму філософського осмислення стану системи «людина – суспільство – природа» і власного місця у Всесвіті. Це актуалізує моральні аспекти природокористування та пояснює роль людини в загальнопланетарному розвитку. Таке сприйняття пов'язане з усвідомленням того, що збереження й поліпшення умов навколишнього природного середовища є необхідною умовою виживання людства та актуалізує проблему бережливого ставлення до природи [1; 2; 3].

Метою статті є визначення ціннісного компонента у структурі формування світоглядних переконань особистості.

Цінності є невід'ємною частиною відносин людини із навколишнім світом, у якому проходить його життєдіяльність і пізнання. Цінності виступають властивістю буття, які створює людина або які мають певне відношення до неї. Різні автори аналізують їх по-різному [3, с. 126].

У філософській енциклопедії зазначено, що «цінність – це поняття, яке означає по-перше, позитивну або негативну значущість певного об'єкта, на

відміну від його екзистенціальних і якісних характеристик (предметні цінності), по-друге, нормативний, приписно-оцінний бік явищ суспільної суб'єктивної свідомості (суб'єктивні цінності)» [3, с. 442].

В. Гриньова стверджує, що «цінність – це не будь-яка значущість, а лише та, яка відіграє позитивну роль у розвитку суспільства: вона... пов'язана із соціальним прогресом» [3, с. 149]. Автор зазначає, що цінностями варто вважати предмети, як матеріального, так і ідеального характеру, а також їх якості і властивості, які мають позитивну значущість для суспільства й особистості, тобто здатні задовольнити їх потреби, слугувати їх інтересам [3, с. 42].

Інша група визначень характеризує цінність як специфічне утворення свідомості: цінності – це узагальнені, стійкі уявлення про блага, яким надається перевага, і способи їх отримання, в яких сконцентрований набутий суб'єктом досвід, на основі якого приймається рішення про його подальшу поведінку [3, с. 45].

І. Пригожин цінностями вважає «ціннісні уявлення, які є суспільними ідеалами, стереотипами суспільної та ідеальної свідомості, що функціонують як ідеальні критерії – оцінки й орієнтації особистості й суспільства» [4, с. 47].

Отже, узагальнюючи різноманітні підходи до визначення поняття «цінності», робимо висновок, що цінності – це специфічне утворення свідомості, форма прояву людиною різноманітних відношень, особливе значення речей, явищ, процесів, ідей для суб'єкта його потреб та інтересів.

Цінності є стійкими орієнтирами, за якими особистість майбутнього педагога звіряє своє життя та педагогічну діяльність. Формування у студентів ціннісних орієнтацій на вирішення екологічних проблем у професійній діяльності здійснюється на основі розвитку їх мотиваційної сфери.

Екологічні цінності досліджував В. Борейко. До них він відносить релігійні, естетичні, етичні цінності, цінності життя, духовні цінності; природу розглядає як естетичну цінність; вважає, що цінності дикої природи викликають відповідно мотивацію до природоохоронної діяльності [1, с. 46].

Отже, екологічні цінності формуються під час усвідомлення майбутніми педагогами своїх потреб, тобто в результаті ціннісного ставлення, яке виникає відповідно до природоохоронних потреб, супроводжується усвідомленням особистості себе як частини природи [4, с. 85].

Проте, формування ціннісного компоненту у структурі світоглядних переконань тісно пов'язано із мотивами, якими керується особистість. У психологічній літературі мотивом визначають спрямованість особистості на окремі сторони діяльності, пов'язану з внутрішнім ставленням до неї. Реально діючими мотивами В. Гриньова називає такі, що виникають та розвиваються самостійно і є виявом внутрішньої потреби [3, с. 116].

Отже, ціннісний компонент у структурі формування світоглядних переконань особистості ми визначаємо як сформованість мотивації та ціннісного ставлення до природи, джерела, моральних засад природокористування, а також здатність оцінювати стан навколишнього природного середовища, проявляти власну поведінку щодо екологічних проблем у професійній справі.

Список використаних джерел:

1. Борейко В. І. Оцінка економіко-екологічної ефективності і механізм удосконалення природокористування у промисловості : дис. ... кандидата економ. наук : 08.08.01 / Борейко Володимир Іванович. – Рівне, 2001. – 252 с.
2. Вербицький В. В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня: з досвіду сталого розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти / В. В. Вербицький. – К. : Деміур, 2002. – 232 с.
3. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Гриньова Валентина Миколаївна. – Х., 2000. – 419 с.
4. Задорожна О. М. Формування світоглядних переконань у студентів педагогічних університетів засобами природоохоронної діяльності : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Задорожна Олена Михайлівна – Умань, 2016. – 243 с.